

PEM 13139-18

PR 10

Lisa 1

Sissejuhatus.

1970.aasta novembris möödus 20 aastat New Yorgi Eesti Kooli (varemalt New Yorgi Eesti Täienduskool) asutamisest. Nende aastate jooksul on õpetajad saanud uusi kogemusi ja praktiseerinud uusi meetoteid õpetates neid eesti lapsi, kes käivad ingliskeelses koolis ja ainult vabal ajal kasutavad eesti keelt.

Alljärgnevalt esitan ülevaate sellest, mida saadud kogemuste põhjal, 18 aasta jooksul töötades ülalmainitud eesti koolis, pean praktiliseks lastele eesti keele õpetamisel nimetatud oludes.

MÕNINGAID KÜSIMUSI EESTI KEELE ÕPETAMISEL.

Leida Juks

Eesti keele õpetamisel meie täienduskoolides pean kõige tähtsamaks kolme küsimust: õigekirja harjutamine, grammatika õpetamine ja sõnavara rikastamine koos kirjandite kirjutamisega.

Igas keeles on grammatika tundmine õigekirja aluseks. Kui me aga täienduskoolides liiga palju aega kulutame grammatika reeglite seletamisele ja nende rakendamisele, siis piiratud tundide arvu tõttu jääb aeg vägisi napiks tegeliku õigekirja harjutamiseks. Tulemus võib kergesti olla paradoksaalne: õpilased tunnevad küll eesti keele grammatika reegleid, aga ei oska siiski õigesti kirjutada. Seda olukorda arvestades olen juba aastaid rakendanud täienduskoolis nn. mehhaanilist õigekirja õppimise meetodit. Igaks koolipäevaks õpilased õpivad kodus lugema ühe lugemispala. Sellest-samast lugemispalast nad valmistuvad kodus kirjutama etteütlust vanemate kaasabil. Teisest õppeaastast alates olen igal koolipäeval teinud etteütluste ettevalmistatud palast. Sellest õpitud palast õpetaja valib lauseid etteütlusteks: nooremates klassides 5 lauset ja vanemates klassides 10 lauset. Tingimata tuleb silmas pidada, et oleks võetud neid sõnu lausetesse, millede õigesti kirjutamine teeb õpilastele raskusi, kõigepealt sõnu, kus esinevad eesti-pärased häälikud: ä, ö, ü ja õ. Väga soovitavad on ka astmevaheldusega sõnad. Nii harjuvad õpilased kuulmise järgi kirjutama k,p,t kas ühe- või kahekordselt, ilma et neil oleks tarvis süveneda astmevahelduse keerukasse süsteemi. Kõik etteütluste tuleb samal päeval parandada ja õpilastele tagasi anda. Sellega püsib õpilastel elav huvi tehtud vigade vastu. Mitterahuldavate tulemuste puhul püüavad nad järgmiseks tunniks rohkem ja paremini õppida.

Grammatika õppimise ulatust tuleb küll olude sunnil piirata, aga mitte täiesti unarusse jätta. Esmajärgulise tähtsusega on need peatükid grammatikas, mis selgitavad tegelikke õigekirja küsimusi. Täienduskoolides me püüame õpilastele vigadeta eesti keele lugemist ja kirjutamist õpetada. Ainult kuulmise põhjal ei oska õpilased näiteks vahet teha ega õigesti kirjutada: jõudsin, püüdsin, tundsin jt., kus esineb "d" ja kartsin, peitsin, lootsin jt., kus esineb "t". Samuti sõnades:

vaprad, leplik, lõplik jt. on kuulmise järgi kahekordne pp, alles vastav reegel selgitab, et siin kirjutatakse ühekordne p. Vastavate reeglite mittetundmisel ei oska ka õpilased õigesti tarvitada suurt ja väikest algustähte. Miks on "eesti keel" väikese algustähega ja "Eesti riik" suure algustähega? Või millal tarvitame -gi ja millal -ki liidet? Aga neid vajalikke reegleid tuleb küll korduvalt harjutada ja nende rakendamist rohkete näidete varal pähe kulutada.

Pealeselle on grammatikas veel peatükke, milledest ei saa vaikides mööda minna, aga milledega on ajanappuse tõttu võimalik ainult pealiskaudselt tutvuneda. Üheks niisuguseks peatükiks on astmevaheldus, mis on väga omapärane nähe eesti keeles ega esine lääne-euroopa keeltes. Tegelikult on aga astmevaheldus liiga ulatuslik peatükk täienduskoolide jaoks. Samuti oleks käänamist ja pööramist võimatu täies ulatuses õpetada. Küll tuleks kõigi 14 käändega ainsuses ja mitmuses tutvuneda, aga tegelikul käänamisel tarvitada ainult 4 peakäänet. Tüüp-sõnade järgi käänamine langeb ära oma suure ulatuse ja keerukuse tõttu. Selle asemel on praktiline valida kindel grupp käändsõnu, millede käänamist siis põhjalikult harjutada (näiteks: kapp, sukk, pott, tütar, rikas jt.). Pööramisel õpilased peaksid oskama moodustada olevikku ja minevikku. Kõneviiside moodustamine käib ülejõu, paremal juhul saaks nendega ainult pealiskaudselt tutvuneda.

Sõnavara rikastamine on väga tähtis peatükk eesti keele õpetamisel. Mida väiksem on õpilase sõnavara, seda raskem on tal ennast väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Meile kõigile arusaadavalt põhjusil on täienduskoolides õpilaste sõnavara tunduvalt väiksem kui Eestis. Sellepärast on äärmiselt tarvilik, et me rohkesti aega kulutame õpilaste sõnavara rikastamisele. Lugemispaladest peame laskma õpilastel kirjutada oma vihikutesse kõik tundmatud sõnad. Neile sõnadele tuleb klassis ühiselt tähendus leida ja see üles kirjutada. Kui vähegi aega jätkub, siis peaksid õpilased uute õpitud sõnade kohta lauseid moodustama. Kui näiteks lugemispalas esineb sõna "kuusk", siis on hea võimalus ka teiste puude nimetusi meelde tuletada, nagu: mänd, kask, lepp jt. Konkreetsete mõistete puhul on teretulnud vastavad selgitavad pildid. Neid pilte saab alati välja võtta ja varem õpitud sõnu korrata. Üldse on suured seinale riputatud pildid suurepära-

seks vahendiks vabalt jutustamise arendamiseks ja ergutamiseks. Kuid sõnavara rikastamisel tuleb rangelt kinni pidada põhimõttest, et põhjalikku selgitust vajavad need sõnad, millel on praktiline väärtus igapäevases keeletarvitus. Oleks asjatu pikemalt peatuda niisugustel sõnadel, nagu: purema, raag, käbe, lõpused jt. A. Laane "Emakeeleõpikus" on harjutusi sõnavara rikastamiseks, näiteks sõnadele vastandite leidmine või tähenduse järgi õigesse gruppi asetamine.

Kirjandite peamiseks ülesandeks on õpilaste väljendusoskuse arendamine kirjas. Aga õpilased saavad siin ka praktiliselt tarvitada muidu igapäevases elus vähemtuntud sõnu. Kirjandid võivad olla kas vabal teemal või etteloetud teksti ümberjutustamine. Ümberjutustamiseks on soovitatav valida lihtsa tegevusega lühijutt, mis võiks olla ka naljakas, näiteks: Kaval Antsu ja Vanapagana lood. Kuid täienduskoolide õpilaste lugemistasemele vastavaid lugusid leidub küllaldaselt "Vaba Eesti Sõna" noorte kaasandes "Noorte Sõna". Õpetaja loeb valitud loo ilmekalt ette, eelistan kaht korda lugemist. Ta kirjutab vähemtuntud sõnad ja ka väljendid tahvlile, et need oleksid kirjandi kirjutamise ajal õpilastele näha. Õpilaste kirjutatud kirjandid näitavad ka õpilaste üldist keeletaset. Nendele õpilastele, kes kodus kõnelevad rohkem inglise kui eesti keelt, tekitab eestikeelsete lausete moodustamine väga suuri raskusi.

Eestikeelsete raamatute lugemine suurendab kiiresti sõnavara. Kuid seda saab ainult kodus teha vabal ajal. Küll oleks aga mõeldav, et nendes täienduskoolides, kus käiakse koos igal nädalal, loetakse klassis katkendeid eesti algupärastest raamatutest. Katkendid peaksid olema valitud nii huvitavad, et nende klassis lugemine ergutaks õpilasi kodus kogu teost lugema.

Kui suures ulatuses täpselt üht või teist küsimust eesti keele tundides käsitleda, see oleneb suurel määral õpilaste üldisest keeletasemest, tundide arvust ja tundide ettevalmistamisest kodudes.